

Progon vještica u Americi u novom vijeku s osvrtom na Salem

Leaković, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:818637>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

MARTINA LEAKOVIĆ

**PROGON VJEŠTICA U AMERICI U NOVOM VIJEKU S OSVRTOM NA
SALEM**

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

MARTINA LEAKOVIĆ

**PROGON VJEŠTICA U AMERICI U NOVOM VIJEKU S
OSVRTOM NA SALEM**

Završni rad

JMBAG: 0303076842, redovita studentica

Studijski smjer: Preddiplomski studij Engleski jezik i književnost - Povijest

Predmet: Uvod u novi vijek

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i svjetska novovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2021.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Martina Leaković, kandidatkinja za prvostupnicu Engleskog jezika i književnosti i Povijesti, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Martina Leaković

U Puli 2. rujna 2021.



IZJAVA

o korištenju autorskoga djela

Ja, Martina Leaković, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Progon vještica u Americi u novom vijeku s osvrtom na Salem“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

Martina Leaković

U Puli 2. rujna 2021.

SADRŽAJ

1. Uvod
2. Pojam vještica u kasnom srednjem i novom vijeku
 - 2.1. Vještičji ili vražji znak
 - 2.2. Vještičarenje
 - 2.3. Sabat i inicijacija
3. Progon vještica u Europi
 - 3.1. Uspon srednjovjekovnih hereza i inkvizicija
 - 3.2. Suđenja u Europi
4. Počeci progona u Americi
5. Salem
 - 5.1. Suđenja u Salemu
6. Zaključak
7. Bibliografija
8. Sažetak
9. Summary

1. Uvod

U Europi tijekom kasnog srednjeg vijeka i novog vijeka započinju progoni vještica. Žene, pa čak i muškarci, optuženi su za vještičarstvo te su se smatrali hereticima i štovateljima vruga. U kršćanstvu, vještičarenje se tumači kao služenje vragu u njegovom naumu da uništi duše. Psihoza vještica gomilala se u Europi, Britaniji, pa čak i u američkim kolonijama, a crkva ju je preuzela kao način eliminacije suparničkih vjerskih sekti, političkih neprijatelja i društvenih izopćenika. Od 15. do 18. stoljeća tisuće ljudi mučeno je, zatvoreno, osakaćeno, pogubljeno i spaljeno pod optužbom za vještičarenje. Mnogi od njih bili su nevini, okrivljeni od strane neprijatelja ili mučeni u ispovijedi. Pričali su jezive priče o potpisivanju krvnih paktova s vragom, o nazočnosti na zastrašujućim gozbama zvanim sabat, gdje bi pekli bebe za obrok. Nijedna od tih priča nikada nije potkrijepljena činjenicama, ali poslužile su kao dovoljan dokaz da osude one koji su im priznali. Optuženi bi također priznao da je činio zlo svojim obiteljima, prijateljima, susjedima, suparnicima i neprijateljima. Koliko je to istina, neizvjesno je. Običaji narodne magije bili su dio svakodnevnog života, a bacanje čarolije na nekoga, posebice kako bi se ispravila nepravda, bilo je uobičajeno. Budući da je većina priznanja iznuđena pod strahom i mučenjem, vjerojatno se reklo mnogo neistine i pretjerivanja.

Početak 15. stoljeća započinju progoni. U tom stoljeću objavljen je su i velike rasprave o vještičarenju, a najpoznatija publikacija bio je srednjovjekovni priručnik lova na vještice, *Malleus maleficarum* (*Vještičji malj*), tiskan 1487. Priručnik su napisala dvojica dominikanskih inkvizitora, Heinrich Kramer i Jacob Sprenger. *Malleus* nikada nije služio kao jedini izvor vještičarenja i demonologije, no bio je vrlo popularan i tiskan je mnogo puta. Svjetovni sudovi često su koristili ono što se nalazilo u *Malleusu Maleficarumu* u sve češćim suđenjima vješticama koja su pogodila Europu. Vještičarenje je bilo protuzakonito, da ne spominjemo potpuno zastrašujuće, a *Malleus* je ponudio praktične prijedloge kako se identificirati i nositi s tim. Do kraja stoljeća mit o vješticama kao štovateljima demona i samog vruga, kao što je prikazano u *Malleusu* i drugim njemu sličnim djelima, široko je uspostavljen diljem Europe.

2. Pojam vještica u kasnom srednjem i novom vijeku

U svrhu uzimanja u obzir svih različitih kategorija i razlika, vještica se definira kao osoba, osobito žena, za koju se tvrdi ili vjeruje da posjeduje čarobne moći i prakticira čarobnjaštvo.

Značajno je da su progoni uglavnom bili usmjereni protiv žena. Snažna povezanost vještičarenja sa ženama ima mnogo povijesnih korijena. Strah od vještica u našoj zapadnoj kulturi ukorijenjen je još u drevnom svijetu Grčke i Rima. Grci i Rimljani imali su priče o Štrigi, ženi koja bi se pretvorila u sovu, ubijala bebe u kolijevkama, činila muškarce nemoćnima nakon seksa s njima i gostila se ljudskim mesom.¹

Tijekom razdoblja lova na vještice, kršćanske vlasti, i crkvene i svjetovne, smatrale su vještice sotonskim slugama, krivima za štovanje demona. Kršćanske vlasti također smatraju žene odgovornima za grijeh pa se prirodno pretpostavljalo da su bile predisponirane da čine zla i štiju vruga. *Malleus Maleficarum* je prepun mizoginije. Autori navode da "sva vještičarenja dolaze iz tjelesne požude, koja je kod žena nezasićna". Rekli su da su muškarci zaštićeni od podleganja vještičarenju jer je Isus bio muškarac.² Nadalje, rekli su da su žene "uglavnom ovisne o zlim praznovjerjima" jer su slabog mozga, "intelektualno poput djece", požudne, imaju slaba sjećanja i po prirodi su lažljive. Većina žena optuženih za vještičarenje bile su društveni izopćenici, izvan neposredne kontrole muškaraca – obično starije, niže klase, siromašne i često neudane ili udovice. Patrijarhalna društva Europe bila su otvoreno neprijateljski raspoložena prema takvim ženama. Žene nisu imale svoja prava i nisu imale pravo glasa o svojim vlastitim budućnostima. Primjerice, u Engleskoj su više od 90 posto optuženih za vještičarenje bile žene, a nekoliko muškaraca koji su također bili optuženi obično su bili u braku s optuženom vješticom ili viđeni u društvu s optuženom.³

¹ Pavlac, Brian A., *Witch hunts in the western world: persecution and punishment from the inquisition through the Salem trials*, Westport: Greenwood Press, 2009., str.29.

² Guiley, Rosemary E., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, 3. izdanje, New York: Checkmark Books, 2008., str. 381.

³ Macfarlane, Alan, *Witchcraft in Tudor and Stuart England: A Regional and Comparative Study*, 2. izdanje, London: Routledge, 1999., str 160.

2.1. Vještičji ili vražji znak

Vještičji ili vražji znak, poznat kao vještičja bradavica, može biti bilo koja mala oznaka, madež, bradavica ili tjelesna izbočina. U onim područjima gdje je prevladavalo vjerovanje u vještičji znak, optužene vještice bile bi ogoljene i temeljito pretražene, a gotovo svaka tjelesna oznaka ili mana mogla bi se smatrati dokazom vještičarenja. U nedostatku jasne oznake, ožiljci se mogu smatrati dokazom pokušaja odsijecanja ili uklanjanja oznake. Vrag je navodno žigosao vještice na kraju obreda inicijacije, koji su izvedeni na noćnim sabatima. Stručnjaci su čvrsto vjerovali da se vražji znak jasno razlikuje od običnih mrlja, ali u stvarnosti, to je rijetko bio slučaj. Ignorirani su prosvjedi žrtava da su oznake prirodne. Zapisi o tome da ih je obilježio vrag dobiveni su u "priznanjima" optuženih vještica, koje su obično mučene.⁴ Smatralo se da je oznaka neosjetljiva na bol i da ne može krvariti. Vlasti su stoga razvila praksu uboda vještice iglom kako bi pronašli inkriminirajući znak, obično nedugo nakon uhićenja.⁵

2.2. Vještičarenje

Vještičarenjem se smatralo prakticiranje štetne, crne ili zle magije, izvođenje zlih djela s pomoću neke vrste izvanredne, tajanstvene, okultne ili nadnaravne moći. Ova vrsta magije uključivala bi ubijanje osobe ubadanjem lutke napravljene na njegovu sliku, nanošenjem bolesti djetetu recitiranjem čarolije, prizivanjem tuče na usjeve, spaljivanjem začaranih tvari i izazivanjem impotencije kod zaručnika vezanjem čvorova u komadu kože i ostavljanjem u njegovoj blizini. Ta su se djela na latinskom obično nazivala *maleficia*, a na engleskom jeziku ponekad su se nazivala "vještičarenjem". A ljudi koji su se bavili vještičarenjem obično su se nazivali *malefici* ili *maleficae*, latinske riječi koje su se obično koristile za identifikaciju muških i ženskih vještica tijekom kasnog srednjeg vijeka i novog vijeka. U to vrijeme smatralo

⁴ Guiley, R., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, str. 381.

⁵ Levack, Brian P., *The witch-hunt in early modern Europe*, 3. izdanje, London: Pearson Education, 2006., str. 51.

da je vještica stekla svoje moći da magično naudi ljudima sklapanjem pakta s vragom.⁶

2.3. Sabat i inicijacija

Smatralo se da se vještice okupljaju na redovitim noćnim skupovima poznatim kao sabati. Ideja o sabatu razvila se u 15. stoljeću. Na tim sabatama, kako su ih obično zvali, vještice ne samo da su odale počast vragu, već su se bavile raznim proždrljivim, razvratnim i kanibalističkim praksama. Obično bi prizivale svojeg demonskog gospodara, koji bi se pojavio u obliku crne mačke, koze ili druge životinje.⁷ Ubojstvo beba i male djece također je obično igralo važnu ulogu u sabatu. Vještice bi ubile i pojele ovu djecu kao dio svojih gozbi, skuhale tijela kako bi napravile čarobne napitke ili masti. Veličina sabata mogla je varirati od male skupine od 10 ili 20 vještica do ogromnih okupljanja u rasponu do nekoliko tisuća vještica.⁸ Kad god bi se odvijali veliki progoni na vještice, one osobe koje su bile ispitane gotovo su uvijek bile optužene jednostavno za nazočnost na sabatu, a ne radi prakticiranja magije.

Povijesno gledano, vjerovalo se da je inicijacija vještice mračna i dijabolična, obilježena opscenim ritualima. Tijekom lova na vještice, vjerovalo se u priče o ritualima inicijacije. Mnogi od njih potječu od priznanja optuženih vještica koje su mučili inkvizitori. Priče su varirale, ali imale su zajedničke karakteristike. Neke vještice su inicirane pri rođenju ili pubertetu, tvrdeći da su ih majke odvele na sabat, predstavile ih vragu i obećale ih njegovoj službi. Odrasle kandidate novačili su lokalni članovi koven⁹. Veći dio obreda izrugivao je kršćanske obrede tog vremena. ceremonija, na kojoj je bio i sam vrag, odvijala se noću na udaljenoj lokaciji. Inicijatori su ponekad donosili primjerak Evanđelja, koje su dali vragu. Odrekli su se kršćanske vjere i krštenja recitirajući: "Odričem se i niječem Boga, Djevicu, svece, krštenje, oca, majku, odnose, raj, zemlju i sve što je svijet", prema Pierreu de Lancreu, francuskom lovcu na vještice iz 17. stoljeća. Inicijatori su tada obećali

⁶ Levack, B., *The witch-hunt in early modern Europe*, str. 4.

⁷ Bailey, Michael D., *Historical Dictionary of Witchcraft*, Lanham, Maryland, United States: Scarecrow Press, Inc., 2003., str. 110.

⁸ Isto, str. 111.

⁹ Koven je naziv za organizirane grupe vještica.

zavjet vjernosti.¹⁰ Kao znak njihove odanosti, vrag bi ostavio prepoznatljiv trag na tijela vještica, obično na skrivenom mjestu. Zatim im je dao pažljive upute za obavljanje zlog rada, opremivši ih po potrebi napitcima, predmetima i slikama.¹¹

3. Progon vještica u Europi

Kroz povijest lov na vještice pripisuje se, u cijelosti ili velikim dijelom, reformaciji, protureformaciji, inkviziciji, vjerskim ratovima, usponu moderne države, razvoju kapitalizma, nizu poljoprivrednih kriza, raširenoj uporabi narkotika, promjenama u medicini, društvenim i kulturnim sukobima, pokušaju iskorijenja paganizma, protivljenju kontracepcije, mržnji prema ženama.

Navodne vještice često su bile žrtve moćnih vjerskih i političkih procesa. Također, tvrdi se da su se suđenja vješticama odvijala u većem dijelu središnje i zapadne Europe zbog vjerskog fanatizma izazvanog protestantskim i katoličkim reformacijama, što je pogoršalo strahove od neukog i sumnjivog seljaštva. Iako je teško poreći neku vrstu povezanosti tih pokreta, koji su imali tako duboke učinke na sve slojeve europskog društva, i istodobnog vala suđenja vješticama u većem dijelu zapadne i središnje Europe, točan odnos između tih pojava ostaje nedostižan. Neosporno je da su i protestantske i katoličke vlade podržavale lov na vještice.¹²

Vođe kršćanske Crkve stoljećima su smatrale da se ljudi koji tvrde da su vještice zavaravaju. Najbolji primjer odnosa srednjovjekovne Crkve prema vještičarenju bio je *Canon Episcopi*, skup uputa koje je u 10. stoljeću napisao Regino iz Prüma, a koje su postale dio kanonskog prava Crkve u 12. stoljeću. Kanon je definirao vještičarenje kao štovanje vruga, ali je proglasio da to nije ništa drugo nego zabluda; osigurao je da srednjovjekovno svećenstvo ne treba ozbiljno shvaćati vještice.

Ovo se učenje promijenilo do 15 stoljeća. Naime, smatralo se da su vještice članovi organiziranih skupina koje su sudjelovale u zavjeri uništavanja kršćanskih zajednica i na kraju kršćanske civilizacije. Do lova na vještice došlo je tek nakon što

¹⁰ Guiley, R., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, str. 173.-174.

¹¹ Levack, B., *The witch-hunt in early modern Europe*, str. 31.

¹² Ankarloo, Bengt, *Witchcraft and Magic in Europe: the Period of the Witch Trials*, London: Athlone, 2002., str. 10.

se počela uspostavljati ideja da su vještice djelovale kao dio organiziranog, zavjereničkog kulta, to jest, smatrale su se hereticima¹³

3.1. Uspon srednjovjekovnih hereza i inkvizicija

Svako vjerovanje suprotno nauku crkve smatra se herezom. U srednjem vijeku, praksa vještičarenja smatrana je heretičkom jer su klerikalne vlasti odlučile da takva djela moraju podrazumijevati štovanje vruga i stoga su se smatrala oblikom idolopoklonstva, kršenjem prve zapovijedi.

Kroz povijest kršćanstva postojali su različiti pokreti, sljedbe, naučavanja i sl. koje su opći crkveni sabori ili pape proglašavali i osuđivali kao hereze.¹⁴ Prve hereze pojavile su se u 11. stoljeću, a u 12. i 13. stoljeću se uvećale. Pojavljuju se grupe kao što su Valdenzi, Albigenzi i Katari. Te skupine osnivaju vlastite crkve i sustave štovanja te su oštro su kritizirali Crkvu, njezin moral i dogme, kao i svjetovnu vlast.¹⁵ Kršćanske vlasti osudile su heretike da štuju vruga, negirajući pravog Boga.

Papa Inocent III. sazvao je križarski rat (Albigenški rat) protiv heretika 1209., a 1232. papa Grgur IX. je osnovao inkviziciju za borbu protiv hereze. Inkvizicija se sastojala od sustava istrage, optužbi, suđenja i kažnjavanja.¹⁶ Tako su kršćanski vođe stekle prevlast nad svakime tko bi mogao ugroziti crkveni poredak. Inkvizicija je stvorila veliki strah među ljudima, pripremajući put za progon vještica.

Prije bilo kakvog lova na vještice bilo je potrebno da se zadovolje određeni preduvjeti. Ti preduvjeti, europskog lova, odnose se na vještičja uvjerenja lokalnog stanovništva, zakone i pravosudne institucije tog područja te cijele zajednice. Što se tiče vještičkih uvjerenja, bilo je potrebno da i vladajuća elita i obični ljudi imaju neka saznanja o raznim aktivnostima kojima su se vještice navodno bavile. To, međutim, znači da su ljudi općenito vjerovali u stvarnost štetne magije i da su suci i svećenstvo

¹³ Bailey, Michael D., *Origins of the Witch Hunts*, History Publications, 2006., str. 856. URL: https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1059&context=history_pubs#:~:text=The%20first%20true%20witch%20hunts,regions%20around%20the%20western%20Alps. (20. kolovoza 2021.)

¹⁴ „Hereza“, *Hrvatska enciklopedija*; dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25128> (20. kolovoza 2021.)

¹⁵ „Albigenzi“ *Hrvatska enciklopedija*; dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1425> (20. kolovoza 2021.)

¹⁶ Davies, Owen, *The Oxford Illustrated History of Witchcraft and Magic*, Oxford University Press, 2017., str. 56.

bili barem upoznati s demonološkom teorijom koju su intelektualci razvijali od kasnih razdoblja kako bi objasnili tu magiju. Da ljudi nisu vjerovali u stvarnost magije i postojanje vještica, ne bi bili skloni svjedočiti da se njihove nesreće mogu pripisati vještičarenju. Stoga je bilo ključno imati stanovništvo koje vjeruje vješticama prije nego što počne lov na vještice.¹⁷

Općenito, europska vještičja psihoza počela se kristalizirati u drugom i trećem desetljeću 14. stoljeća. Prakticiranje alkemije, magije, čarobnjaštva, proricanja i nekromancije bilo je rašireno, čak i u crkvi. Papa Ivan XXII. bio je svjestan te aktivnosti i sam je bio vjernik, koristeći čarobne talismane za zaštitu. Unatoč tome poticao je inkvizitore da progone sve čarobnjake, mađioničare i druge heretike zbog straha da se vještičarenje brzo širi. Međutim, postupci pape Ivana XXII. zapravo su samo pojačali već rastuće strahove o vještičarenju. Papinsku bulu *Super illius specula* koju je izdao 1326. odobrila je potpuno korištenje inkvizitornog postupka protiv vještica. Papini naponi rezultirali su malim lovom na vještice u Alpama i Pirinejima koji je trajao više od stoljeća i pol. Rana desetljeća 14. stoljeća svjedočila su pokušajima gušenja vještičarenja, osobito u Francuskoj. Vještičja psihoza nastavila je dobivati zamah tijekom 14. i 15. stoljeća, a do 1490-ih lov se provodio u punom žaru. Nema sumnje da su ih ubrzali objavljivanje *Malleusa Maleficaruma* dominikanaca Sprengera i Kramera 1487.¹⁸

3.2. Suđenja u Europi

Geografska rasprostranjenost slučajeva diljem Europe bila je neujednačena. U nekim dijelovima bilo je vrlo malo kaznenih progona, ako ih je uopće bilo, dok je u drugima stotine, a ponekad i tisuće osoba osuđeno tijekom tri stoljeća. Postojala je i neujednačena kronološka raspodjela suđenja. Nakon postupnog povećanja broja kaznenih progona tijekom 15. stoljeća, uslijedilo je blago smanjenje početkom 16.

¹⁷ Levack, Brian P., *The Oxford Handbook of Witchcraft in Early Modern Europe and Colonial America*, Oxford University Press, 2013., str. 176.

¹⁸ Ben-Yehuda, Nachman „The European Witch Craze of the 14th to 17th Centuries: A Sociologist's Perspective“, *American Journal of Sociology*, vol. 86, br. 1, The University of Chicago Press, 1980., str. 4. URL: https://www.jstor.org/stable/2778849?seq=1#metadata_info_tab_contents (22. kolovoza 2021.)

stoljeća, dramatično povećanje krajem 16. i početkom 17. stoljeća, te konačno postupni pad krajem 17. i početkom 18. stoljeća.¹⁹

Većina pogubljenih, oko 75 do 80 posto, bile su žene. Naravno, postojale su iznimke od ovog pravila: u prvim suđenjima u Švicarskoj muškarci su bili brojniji od žena, ali su ubrzo zaostajali; u Francuskoj su razmjeri muškaraca čije su žalbe na presudu za vještičarenje saslušane u pariškom parlamentu uvijek bili visoki. U Normandiji su muškarci činili tri četvrtine osuđenih. Ali u Engleskoj, kao i u Škotskoj, vještice su obično bile stare žene koje su proklinjale svoje susjede, ubijale svoju stoku i razboljele djecu kada njihovi zahtjevi za milostinju nisu ispunjeni; u Italiji su stare vještice ubijale bebe i činile ljude nemoćnima; u Lorraineu, osvetili su se svojim susjedima za svaku sitnicu.²⁰ Građani i seljaci koji su dugo zamjerali svojim susjedima, bojeći se da mrmljaju mračne kletve, začaravaju stoku, nanose djeci bolest i tako dalje, bili bi oduševljeni kad bi saznali za obližnjeg suca koji ih je spreman saslušati.²¹ Djelujući na temelju optužaba ili ponekad pukih glasina, vlasti bi uhitile osobe čija su im imena skrenula pozornost, ispitivale bi ih i učinile sve što je u njihovoj moći da iz njih izvuku priznanja.

Jedan takav slučaj dogodio se u jesen 1643., kada se najveći lov na vještice u francuskoj povijesti proširio južnim Languedocom: starija udovica Jeanne de Biau, susjedima poznata kao Nane de Mathieu, uhićena je u selu Montgaillard, u podnožju Pirineja. Njezino suđenje i još pet osoba koje su kasnije proizašle iz njezina priznanja svrstavaju se među najpotpunije dokumentirane slučajeve koji se posjeduju iz neke europske države. Dvojica muškaraca osudila su Nane de Mathieu kao zloglasnu vješticu. Kada je prvi put ispitana 9. listopada, odlučno je zanijekala da je vještica, da je ikada bila na sabatu i da je ubijala djecu noću. Odgovarajući na druga pitanja, Nane je također zanijekala da je dala otrovani sir ženi tri tjedna prije uhićenja; da je bacala predmete u fontane kako bi stvorila oluje koje uništavaju plodove zemlje; da je imala bilo kakve neobične tragove na svom tijelu; da je ikada davala ljudima otrovne smokve; da je otrovala i muža i sina. Upitana je o predmetima za bacanje uroka koji su pronađeni u kutiji u njezinu domu, rekla je da to kozmetika.

¹⁹ Levack, B., *The witch-hunt in early modern Europe*, str. 8.

²⁰ Roper, Lyndal, *Witch Craze Terror and Fantasy in Baroque Germany*, Yale University Press, 2006., str. 26.

²¹ Levack, B., *The Oxford Handbook of Witchcraft in Early Modern Europe and Colonial America*, str. 17.

Na kraju je negirala odlazak na groblja kako bi iskopala tijela svježe pokopane djece. Međutim, 10. studenog, s još pet žena u zatvoru, Nane de Mathieu, u dobi od 65 godina, dala je svoje potpuno i konačno priznanje vještičarenja. Nane de Mathieu osuđena je na smrt 3. prosinca 1634.²²

Je li neka od vještica novog vijeka zapravo pokušala nauditi ljudima koristeći čarobnu moć, teško je odrediti. Budući da su optuženi uglavnom bili nepismeni, nije se moglo očekivati da će imati knjige crne magije u svojem posjedu. Pravni dokazi za njihovo čarobnjaštvo sastojali su se od njihovih priznanja i iskaza susjeda koji su ih optužili za štetu. Obje vrste dokaza su sumnjive: priznanja jer su vrlo često bila dana pod mučenjem, iskazi jer su ih davale neprijateljske strane. Ipak, iskazi često sadrže zapise izgovorenih kletvi, čarolija, a sve to sugerira da su barem neki od ljudi optuženih za vještičarenje zapravo pokušali nauditi svojim neprijateljima magičnim sredstvima. Čak i ako su se neke vještice novog razdoblja zapravo uključile u praksu zle magije, ne smije se pretpostaviti da su sve, ili čak većina njih, to učinile. Većina optuženih vještica uopće nije prakticirala nikakvu magiju, ali su optužene ili za nanošenje štete čarobnim sredstvima kada je neobjašnjiva nesreća pogodila jednog od njihovih susjeda ili kada su imenovani kao sudionici drugih vještica tijekom velikog lova na vještice.²³ Mučenje se obično primjenjivalo u slučajevima zločina u kojima su nedostajali dokazi i svjedoci. Budući da često nije bilo dokaza ili pouzdanih svjedoka u slučaju vještičarenja, vještičje priznanje bilo je najbolje sredstvo za sigurnu osudu. U *Malleusu Maleficarumu* stoji da vještica ne bi trebala biti osuđena na smrt, osim ako nije suđena vlastitim priznanjem. U tu svrhu – ispovijedi i pogubljenja – mučenje se smatralo prihvatljivim sredstvom.

4. Počeci progona u Americi

Bliži pogled na 17. stoljeće otkriva da je od samog početka strah od vještičarenja bio osnovni dio društva Nove Engleske. Iako je vjerovanje u

²² Ankarloo, B., *Witchcraft and Magic in Europe: the Period of the Witch Trials*, str. 3.-4.

²³ Isto, str. 13.-14.

vještičarenje prevladavalo u američkim kolonijama, formalna suđenja i pogubljenja dogodila su se samo u puritanskim zajednicama Nove Engleske.²⁴

Prvo britansko naselje bilo je u Jamestownu u Virginiji 1607. Ubrzo nakon toga, 1620., skupina leydenskih puritanaca osigurala si je pravo na zemlju kod Virginia Company te se skupina od 101 muškaraca, žena i djece uputila u Virginiju brodom „Mayflower.“ Međutim, doplovili su sjevernije nego što su trebali, u Cape Cod - rt u Massachusettsu.²⁵ Tamo su osnovali koloniju Plymouth. Tijekom sljedećih 20 godina stiglo je još oko 15.000 puritanaca, koji su se smjestili u Bostonu, Salemu i drugim mjestima koja će biti kolektivno poznata kao Kolonija Massachusetts Bay.²⁶

Puritanci su bili vjerski separatisti, otuđeni od anglikanske crkve i nezadovoljni njezinom praksom. Dok su za sebe tražili vjersku slobodu, puritanci su odbili toleranciju prema drugima. Zapravo, osuđivali su ljude svih drugih vjerskih gledišta. Razlog je bio taj što su puritanci imali jedinstven osjećaj za svoju misiju u Americi. Propovjednici su se ogradili od upotrebe magije. Molitva, post i vjerska pobožnost bila su rješenja koja su nudili svećenstvo i političari. Bilo da je kolonijalna vlada prihvatila anglikansku crkvu ili puritizam, engleske kolonije općenito su zabranile štovanje drugih grana kršćanstva. Kvekeri su, osobito, bili progonjeni kao heretici.²⁷

Puritanci su imali i vjeru u sebe kao Božji "izabrani narod". Donijeli su i europska praznovjerja u pogledu vještičarenja i inferiornosti žena, što su postali ključni čimbenici u progonima vještica s kraja 17. stoljeća.²⁸ Puritanski zakoni dali su ženama što manje slobode i moći. Primjerice, udovica koja je pokušala zadržati imovinu svojeg mrtvog muža, umjesto da je proslijedi sinovima, bila je u opasnosti da izgubi sve na sudu. Žena preljubnica mogla je biti ubijena zbog svojeg zločina. Puritanci su vjerovali da žene mogu dobiti pristup moći samo kroz zajedništvo s vragom. Zbog toga su snažne, neovisne i neudane žene najčešće bile meta vještica.²⁹

²⁴ Saari, Peggy i Shaw, Elizabeth, *Witchcraft in America*, SAD: UXL publishing, 2000., str. 19.

²⁵ Čutura, Josip "Nastanak Sjedinjenih Američkih Država" Završni rad, *Sveučilište Jurja Dobrile u Puli*, 2019. URL: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:4198> (22. kolovoza 2021.)

²⁶ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 13.

²⁷ Pavlac, Brian A., *Witch hunts in the western world*, str. 135.

²⁸ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 20.

²⁹ Isto, str. 22.

Kako je život u novom svijetu postajao sve teži, puritanci su počeli kriviti vještice za sve svoje probleme – ekonomske poteškoće, epidemijske bolesti, političke sukobe i društvene nemire. Na kraju su odlučili da je eliminacija vještica jedini način da se postigne pobjeda nad vragom.³⁰

Kolonisti su se također brinuli o vjerskim uvjerenjima američkih domorodaca, često ih percipirajući kao štovatelje Sotone. Kolonisti su ponekad uspoređivali indijske šamane s vješticama od kojih se strahovalo u Engleskoj. Ipak, europski imigranti rijetko su lovili Indijance kao vještice. Umjesto toga, ubili su veliki broj domorodaca kao neprijatelje doseljenika i civilizacije. U južnim kolonijama, gdje je većina ljudi pripadala Engleskoj crkvi, neki vlasnici robova bojali su se magije donesene sa svojim robovima iz Afrike. Njihovi strahovi, međutim, usredotočili su se na čarobne otrove izmišljene iz korijena i ljekovitog bilja, umjesto na nevidljive sile prizvane čarima ili demonima.³¹

Sredinom 17. stoljeća, prije suđenja u Salemu, bilo je devedeset i tri slučaja formalnih optužaba za vještičarenje - pedeset u Massachusettsu i četrdeset i tri u Connecticutu. Ukupno šesnaest osoba je ubijeno, dok su druge ili oslobođene optužaba ili su pobjegle prije nego što su mogle biti pogubljene.³²

Prva službena vještica pogubljena u kolonijama, Alice Young, obješena je 6. svibnja 1647. u Connecticutu.³³ Povjesničari ne znaju ništa o optužbama koje su Young poslale na vješala. Zapisi, međutim, pokazuju da su stanovnici Wethersfielda doživjeli mnogo nesreća u prethodnom desetljeću, a u vrijeme kada je Young pogubljena zajednica je bila pogođena masivnom, smrtonosnom epidemijom gripe i velikih boginja. U roku od godinu dana Mary Johnson iz istog grada također je obješena kao vještica, na vlastitu ispovijed da je bila u vezi s vragom. Johnson je bila mlada sluškinja niže klase koja je tvrdila da joj je vrag obećao moć. Nije poznato je li bila prisiljena na to priznanje vlastima ili je bila emocionalno nestabilna, ali svakako je njezin slučaj otvorio vrata drugim suđenjima.³⁴

Prva vještica koja je pogubljena u koloniji Massachusetts Bay, 15. lipnja 1648., bila je Margaret Jones, starija iscjeliteljica i babica koja je optužena za

³⁰ Isto, str. 23.

³¹ Pavlac, Brian A., *Witch hunts in the western world*, str. 135.

³² Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 24.

³³ Pavlac, Brian A., *Witch hunts in the western world*, str. 136.

³⁴ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 27.

vještičarenje kada se pacijentima pogoršalo stanje pod njezinom skrbi. Margaret i njezin suprug Thomas bili su među prvim doseljenicima u koloniji Massachusetts Bay, gdje su stvorili svoj dom u Charlestownu. Prema zapisima s njezina ispitivanja, Jones je nekim svojim pacijentima rekla da, ako odbiju uzimati njezine lijekove, nikada neće biti izliječeni. Dok su njezini lijekovi sami bili bezopasni, sumnjalo se da je ona začarala pacijente da pate. Margaret je uhićena i zatvorena. Niz svjedoka pojavio se na suđenju kako bi svjedočio protiv nje. Zatvorski službenik svjedočio je da je vidio malo dijete kako bježi iz njezine sobe, ali kada ga je slijedio, dijete je nestalo. Ovo je uzeto kao još jedan dokaz da je vještica. Margaret je snažno i nasilno prosvjedovala da je nevina, ali unatoč tome osuđena je na vješala.³⁵

Još jedan slučaj dogodio se u Bostonu 1655. Udovica Anne Hibbins optužena je da je vještica. Anne je imala reputaciju da je svadljiva i da se s njom teško slagati. Njezini tužitelji bile su dvije žene koje su tračale o njoj. Iako je bila predaleko da bi čula njihove riječi, Anne je rekla da zna da žene pričaju o njoj. Žene su bile uvjerenе da mora imati nadnaravne moći kako bi znala za njihov privatni razgovor te je zbog toga službeno optužena za vješticharenje. Na suđenju je proglašena krivom, osuđena na smrt i obješena 1656.³⁶

Puritanski svećenik koji je pomogao potaknuti paniku vještica u Novoj Engleskoj bio je Cotton Mather. U njegovoj knjizi *Čuda nevidljivoga svijeta* možemo pročitati priču o Goodwinovima. Slučaj uznemirujućih psiholoških simptoma uključivao je četvero djece – tri djevojčice i dječaka – Johna Goodwina, pobožnog i uglednog stanovnika Bostona, 1688. Sve četvero djece doživjelo je napade i grčeve tijekom kojih su navodno vidjeli demone, jahali na konju, govorili čudnim jezicima, izgubili sposobnost gledanja ili slušanja i napadali nevidljive neprijatelje. Te su aktivnosti započele kada se jedno dijete posvađalo s Mary Glover, njihovom domaćicom, koja je odmah osumnjičena za vješticharenje. Zanimljiv aspekt ovog slučaja je da je Glover otvoreno priznala da je vještica i "dokazala" vlastitu krivnju pokazujući svjedocima kolekciju lutaka koje je napravila. Ove lutke bile su male krpene lutke punjene kozjom kosom. Kada je dovedena na suđenje, pomilovala je nekoliko svojih lutaka, prouzročivši napade u sve četvero djece. Nakon što je zamoljena da pozove svjedoke u svoju obranu, Glover je odgovorila da će Sotona

³⁵ Guiley, R., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, str. 186.

³⁶ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 25.

biti njezin jedini svjedok. Odmah joj je izrečena smrtna kazna. Mather je smatrao da slučaj Goodwinovih dokaz vještičarenja u kolonijama i koristio ga je kako bi upozorio druge zajednice.³⁷

Povjesničari su proučavali druge događaje koji su se dogodili u Novoj Engleskoj tijekom 17. stoljeća i pronašli su veze između stresa u zajednici i optužbi za vještičarenje. U vrijeme društvenih nemira ili napetosti ili tijekom prirodnih katastrofa nije bilo slučajeva vještičarenja. Međutim, odmah nakon završetka sukoba ili katastrofe, broj optužaba bi porastao. Budući da su puritanci izbjegavali znanstveno tumačenje prirodnih događaja (oslanjajući se umjesto toga na Bibliju), nisu imali načina objasniti što se događa s njima i oko njih. Tri vrste događaja posebice su izravno dovele do suđenja vješticama: epidemije, prirodne katastrofe i ekstremne vremenske prilike. Doseljenici su se suočili s ogromnim problemima s epidemijama: gripa, velike boginje i ospice proizveli su ogromne stope smrtnosti. Isto je vrijedilo i za prirodne katastrofe, koje su iznenadile doseljenike dok su se pokušavali prilagoditi novoj sredini. Gotovo su potpuno ovisili o povoljnom vremenu za preživljavanje, tako su da suše, poplave, uragani ili teške zime mogli uništiti cijele zajednice. Ove pojave navedene su u dnevnicima i drugim zapisima, ponovno pokazujući vezu između prirodnih katastrofa i optužaba za vještičarenje.³⁸

5. Salem

Lov na vještice u Engleskoj i ostatku Europe nesumnjivo je igrao ulogu u histeriji koja je potaknula suđenja u Salemu. Ali povjesničari vjeruju da puritanski način života, osobito strogost puritanske religije i kulture, objašnjava mnogo više o suđenjima vještica u Massachusettsu 17. stoljeća nego događaji koji su se dogodili u zemlji rođenja puritanaca.

Puritanski doseljenici naselili su se na obali i osnovali grad Salem 1626. Kako je rastućoj populaciji grada Salema uskoro ponestalo obradivih površina, stanovnici su se počeli seliti prema unutrašnjosti. Tako su nastale tzv. salemske farme, iz kojih

³⁷ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 30.

³⁸ Isto, str. 27.

će se razviti selo Salem.³⁹ Poljoprivreda je bila kooperativna djelatnost; seljaci su se dogovorili što će saditi i kada ubirati.⁴⁰ Puritanci su gradili bliske zajednice u kojima su ljudi živjeli, radili i molili se zajedno. U takvoj zajednici svi su živjeli na malim parcelama u selu, u kojem su dominirali crkva i kurije.

Godinama je zajednica sela Salem bila pod upravom grada Salema, koji je imao pravnu, crkvenu i poreznu vlast nad ruralnim selom. Seljaci su morali nazočiti misama u gradu, iako je udaljenost za neke stanovnike bila veća od 16 km. Već 1666. stanovnici sela zatražili su od grada i crkve dozvolu za izgradnju crkve i zapošljavanje svećenika, što su konačno postignuli 1672. Međutim, samo to dopuštenje nije ih učinilo punopravnom zajednicom, već više župom unutar sudske nadležnosti grada Salema. Članovi crkve koji su nazočili misama u selu još uvijek su morali putovati na mise u grad radi pričesti. Kontinuirano nezadovoljstvo među seljacima zbog njihove situacije, zajedno sa sporovima oko toga tko je u selu imao moć odabira svećenika, dovelo je do velikih tenzija i velike raspodjele među njima. Do dolaska Samuela Parrisa na mjesto četvrtog svećenika u selu Salem 1689., zajednica je bila nepopravljivo podijeljena između onih koji su željeli održati veze s gradom Salemom i onih koji su se željeli odvojiti. Parris je glasno podržavao separatističke interese. Na kraju, selo se podijelilo između onih koji su stajali iza Parrisa i onih koji nisu.⁴¹

Zapravo, optužbe za vještičarenje počele su u kućanstvu Parris, a mnogi od tužitelja bili su seljaci. Mete optužaba živjele su u gradu Salemu ili su bili seljaci koji nisu podržavali pokret razdvajanja.⁴²

Kao i sve puritanske obitelji, oni koji su se naselili u selu Salemu shvatili su da religija vodi svaki aspekt svakodnevnog života. Njihov je bio krut, ozbiljan sustav vjerovanja koji je podučavao da ih Bog uvijek promatra i da će ih kazniti čak i za manje pogreške. Osuđivali bi svakoga tko bi prekršio pravila. Primjerice, smatralo se

³⁹ Odorčić, Ema "Kultura sjećanja i pamćenja: Salem (Witch City)" *Pro tempore*, br. 13, 2018., str. 96.-107. URL: <https://hrcak.srce.hr/220116>. (31. kolovoza 2021.)

⁴⁰ Baker, Emerson W., *A Storm of Witchcraft: the Salem Trials and the American Experience*, Oxford University Press, 2014., str. 72.

⁴¹ Guiley, R., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, str. 298.

⁴² Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 35.

neprirodno i čudno da netko pjeva pjesmu koja nije himna, da muškarac zagrlj ili poljubi svoju ženu u javnosti.⁴³

Prisutnost vještica u zajednici smatrala se jednim od najsigurnijih znakova da je Bog nezadovoljan ljudima te zajednice. Budući da su donijeli mnoga svoja praznovjerja i strahove o vještičarenju iz Engleske, puritanci su se smatrali dobrim poznavateljima vještica. Primjerice, znali su s apsolutnom sigurnošću da vještice lete na metlama i obavljaju većinu svojeg zlog posla tijekom noćnih sati. Iako vještice mogu biti muške ili ženske, većina onih identificiranih kao vještice bile su starije žene.

Puritanci su također vjerovali da svatko tko je osumnjičen za vještičarenje mora biti brzo uhićen, suđen i pogubljen, kako bi se spriječio gnjev ljutog Boga. Dakle, kada su se 1692. pojavili znakovi vještica u njihovoj sredini, puritanci iz sela Salema nisu mogli kontrolirati oluju koja ih je progutala. Ta oluja, piše istraživač iz Salema Robert Rapley, pomela je sve pred sobom, "bacila živote u nemir, širila strah, mržnju i smrt, ne ostavljajući nikoga neozlijeđenim ili netaknutim".⁴⁴

Brojne studije ispitivale su uzroke suđenja za vještičarenje u Salemu: neke se bave političkim i društvenim problemima sela Salema, druge s generacijskim ili rasnim neprijateljstvom, represijom nad ženama. Bez obzira na razloge, nema sumnje da su svi oni koji su bili uključeni potpuno vjerovali da vještičarenje predstavlja ozbiljnu prijetnju zdravlju i duhovnoj dobrobiti kolonije.⁴⁵

5.1. Suđenja u Salemu

Sve je započelo krajem siječnja 1692. u selu Salemu u Massachusettsu, s oko 600 stanovnika. Mali broj djevojaka u dobi od 9 do 13 godina počeo je doživljavati bizarne napade tijekom kojih su vrištale, psovale, halucinirale, bacale stvari i grčile svoja tijela u čudne položaje. Liječnici nisu mogli naći medicinsko objašnjenje i umjesto toga su zaključili da su djevojke pod učinkom zle čarolije. Kada su djevojke počele imenovati određene članove zajednice koji su ih začarali,

⁴³ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 21.

⁴⁴ Isto, str. 17.

⁴⁵ Guiley, R., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, str. 297.

dogadjaji su ubrzo izmaknuli kontroli. Tijekom sljedećih devet mjeseci, više ih je počelo doživljavati napade, a i oni su imenovali druge seljake za koje su rekli da su vještice. Stotine ljudi je ispitano i suđeno, a više od stotinu osumnjičenih vještica je pritvoreno. Oni koji su optuženi da su vještice tvrdili su nevinost, inzistirajući da su dobri kršćani i da nikada nisu prakticirali vještičarenje. Međutim, molbe nisu uslišane, do rujna 1692. dvadeset ih je pogubljeno, a petero ih umrlo u zatvoru prije suđenja.⁴⁶

Tijekom zime 1691.-1692. kućanstvo Parris postalo je središte optužaba za vještičarenje. U domu su živjeli Parrisova devetogodišnja kći Elizabeth (Betty), njegova jedanaestogodišnja nećakinja Abigail Williams i još dvoje djece. Betty je bila tiho, poslušno dijete, poznato po velikom strahu od vraga, koji je bez sumnje došao od slušanja očevih propovijedi. Abigail je, s druge strane, bila hrabrija, impulzivnija djevojka koja se osjećala zaštićenom svojom vezom s Bogom preko svojeg ujaka. U kući su živjela i dva roba, starija Tituba i njezin suprug John Indian. Tituba se brinula za djevojke i obavljala većinu kućanskih poslova, dok je John pomagao Samuelu Parrisu u drugim zadacima. Tituba, Betty i Abigail provele su većinu vremena zatvorene unutra, radeći poslove zajedno. Kako bi im prošlo vrijeme, Tituba je pričala djevojkama priče o vudu trikovima, čarolijama i čarima koje je naučila tijekom odrastanja na Barbadosu. Iako su Parrisi zabranili Betty i Abigail da razgovaraju o vudu, djevojčice su ohrabrivale Titubine priče i uživale u često zastrašujućim detaljima.⁴⁷

Dana 20. siječnja 1692. djevojke su eksperimentirale s jednim od Titubinih vudu trikova za proricanje sudbine. Bacile su bjelanjke u čašu tople vode, a zatim čekale da se jaje pretvori u lice čovjeka za kojeg bi se određena djevojka udala. Ali kada je Betty pogledala u času vidjela je oblik lijesa umjesto lica muškarca. Odmah je postala histerična. Počela je buncati, u nekim trenucima čučeci na rukama i koljenima i lajući poput psa. Također je imala teške grčeve i napade. Bettyni simptomi bili su toliko ekstremni da se strah brzo proširio po cijelom selu. Abigail su zahvatili isti simptomi. U roku od nekoliko tjedana sumnje u vještičarenje pretvorile su se u optužbe. U veljači dr. William Griggs, seoski liječnik, pogledao je djevojke. Kada je postalo jasno da ne može naći prirodan uzrok i da simptomi neće nestati, objavio je da su djevojke fizički zdrave, ali da su "pod zlim činom", čime je dao prvu

⁴⁶ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 8.

⁴⁷ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 38.

službenu tvrdnju o vještičarenju kao krivcu za ovo bizarno ponašanje. Vijest o "začaranosti" djevojaka brzo se proširila. Paniku je pojačala objava Matherove knjige *Čuda nevidljivog svijeta* iz 1693., koja je izvijestila o njegovim opažanjima Goodwinske djece u Bostonu. Simptomi su bili dovoljno slični da ljudi povjeruju da je ista sudbina prijeti i Salemu.⁴⁸

Ann Putnam, dvanaestogodišnja kći utjecajnog farmera Thomasa Putnama, počela je pokazivati iste simptome – grčenje i vrištanje bez ikakvog razloga. Kao i sedamnaestogodišnja Elizabeth Hubbard, nećakinja dr. Griggsa. Tijekom sljedećih nekoliko tjedana, nekoliko drugih će pokazati iste simptome - Mary Walcott, Mercy Lewis, Susannah Sheldon, Mary Warren i Elizabeth Booth.⁴⁹ Od djevojaka se tražilo objašnjenje za njihovo ponašanje. Betty, Abigail, Ann i Elizabeth optužile su tri žene za vješticharenje.⁵⁰

Prva žrtva je bila robinja obitelji Parris, Tituba, zbog njezinih zastrašujućih priča o vudu i čarima. Djevojke su tvrdile da se Tituba može učiniti nevidljivom i tako im nanosi bol, što znači da nitko ne može svjedočiti njezinim postupcima. Prema izjavama koje su djevojke dale sucima u Salemu, Tituba ih je "štípala, bockala i teško mučila", te da su je jedino one mogle vidjeti.⁵¹

Druga žrtva bila je Sara Good, trudna žena srednjih godina iz sela Salema. Njezina priča bila je tragična – njezin otac, bogati gostioničar, osramotio je obitelj počinivši samoubojstvo kada je imala 19 godina. Očuh ju je prevario za nasljedstvo i od tada je bila siromašna. Njezin suprug William bio je u zatvoru jer nije platio svoje dugove, a kao rezultat toga Sara je preživjela proseći za sebe i svoju djecu. Bila je čudna, ekscentrična žena sijede kose. Pričala je i gundala sama sebi i obično pušila lulu. Zbog njezina smanjenog statusa u zajednici, ljudi uopće nisu bili iznenađeni da su je djevojke optužile. Ann se zaklela da ju je mučila Sara Good. Tvrdila je da joj se Sara ukazivala i nagovarala je da postane vještica. Elizabeth je vjerovala da je progoni vuk kojeg je poslala Good.⁵² Ann je također rekla da je svjedočila kako Good radi iste stvari drugim djevojkama, koje su sve potvrdile njezine optužbe za suce.

⁴⁸ Isto, str. 39.

⁴⁹ Brooks, Rebecca B. „History of the Salem Witch Trials“, u: *History of Massachusetts*, 2011. URL: <https://historyofmassachusetts.org/the-salem-witch-trials/> (25. kolovoza 2021.)

⁵⁰ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 36.

⁵¹ Isto, str. 36.-37.

⁵² Isto, str. 37.

Sudski spisi pokazuju da su suci maltretirali Good i prihvatili optužbe, iako je nedostajalo fizičkih dokaza.⁵³

Treća žena bila je Sara Osborne, siromašna starica koju je zajedno s djevojkama optužila i Sara Good.⁵⁴ Nakon smrti supruga Roberta Princea 1674., kupila je slugu Aleksandra Osbornea za iznos od 15 funti, što je tada bilo mnogo novca. Ono što je užasnulo seljake je to što su ona i Aleksandar živjeli kao muž i žena, a da nisu bili u braku. Iako su se njih dvoje kasnije vjenčali, šteta njezinom ugledu je učinjena. Sara je prestala ići u crkvu – još jedan čin koji je šokirao puritanske seljake. Svaka žena koja nedjeljom nije išla u crkvu očito nije bila kršćanka.⁵⁵

S četiri djevojke koje su sada pogođene simptomima, četiri muškarca iz sela Salema, Thomas i Edward Putnam, Joseph Hutchinson, i Thomas Preston⁵⁶, 29. veljače 1692. podnijeli su optužbe za vještičarenje protiv Titube, Sare Good i Sare Osborne. Tri žene su uhićene i zatvorene.⁵⁷

Tri optužene žene ispitane su 1. ožujka, na temelju optužaba koje su protiv njih podignute. Sarah Good izjasnila se nevinom te je odlučila optužiti Saru Osborne da je mučila djevojke.⁵⁸ Kada je Tituba pozvana da se izjasni, ne samo da je osudila Good i Osborne, već i mnoge druge. Tituba je rekla da djeca nisu bila začarana duhovima, već samim vragom, koji joj se često pojavljivao kao visok čovjek koji je nosio vještiju knjigu. Prema Titubi, knjiga je sadržavala imena devet lokalnih vještica, od kojih su dvije bile Osborne i Good.⁵⁹

Strah i panika zavladali su Salemom. Vjerovatno pod utjecajem svojih politički motiviranih rođaka, djevojke su počele upirati prstom u više ljudi, od kojih su neki bili vrlo cijenjeni članovi zajednice.⁶⁰

Nije trebalo dugo da djevojke optuže drugu ženu. Dogodilo se to 11. ožujka, dana posta i molitve u selu Salemu, kada su svećenici iz tog područja posjetili dom

⁵³ Baker, E., *A Storm of Witchcraft*, str. 16.

⁵⁴ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 42.

⁵⁵ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 37.

⁵⁶ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 41.

⁵⁷ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 37.

⁵⁸ Rosenthal, Bernard, *Salem Story: Reading the Witch Trials of 1692*, Cambridge University Press, 1995., str. 15.

⁵⁹ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 46.

⁶⁰ Isto, str. 47.

Parris kako bi molili za unesrećene djevojke. Tijekom molitve, Ann Putnam je počela vrištati da je Martha Corey vještica koja ju je mučila. Ime je bilo iznenađenje; 65-godišnja žena bila je omiljena u zajednici, ugledna pripadnica Crkve grada Salema. Corey je uhićena ubrzo nakon što je imenovana.⁶¹

Nakon što je Corey proglašena krivom, optužbe počele su iznova izvirati u selu. Tijekom Marthinog suđenja, velečasni Lawson posjetio je dom Samuela Parrisa, gdje je još uvijek živjela Parrisova nećakinja Abigail Williams. Lawson je svjedočio Abigailinim napadima. Tijekom napada više puta je tvrdila da je vidjela Rebeccu Nurse kako stoji ispred nje i nagovara je da potpiše knjigu vještica. Dana 23. ožujka i druge djevojke optužile su Rebeccu za vještičarenje. Ovaj preokret bio je još dramatičniji od optužaba protiv Corey jer je Rebecca bila 75-godišnja žena poznata u cijelom selu zbog svoje dobrote i pobožnosti. Drugim riječima, bila je uzoran građanin. Dana 24. ožujka 1692. Rebecca je poslana u zatvor da čeka suđenje.⁶²

Sredinom svibnja 1692., nakon mjesec dana uhićenja, William Phipps, novi guverner Massachusettsa i bostonski ministar Increase Mather stigli su iz Engleske s novom poveljom za koloniju. Phipps je 2. lipnja 1692.⁶³ sazvao posebni sud (*Court of Oyer and Terminer*), koji se uz ostalo trebao baviti i optužbama za vještičarenje.⁶⁴

Bridget Bishop je prva osuđena na novom sudu. Osuđena je na smrt vješanjem, ali pravni problem stao je na put salemskim sudovima: u ovom trenutku Massachusetts više nije imao smrtnu kaznu za zločin vještičarenja. Opći sud Massachusettsa je 8. lipnja ponovno uspostavio stari kolonijalni zakon koji je vještičarenje proglasio glavnim prekršajem koji je kažnjiv smrću. Tako je otvoren put za smaknuće vještica.⁶⁵ Bridget je 10. lipnja postala prvooptužena vještica koja je obješena u Salemu. Pet žena, uključujući Sarah Good i Rebeccu Nurse, 30. lipnja optužene su i osuđene na vješanje.⁶⁶

⁶¹ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 44.

⁶² Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 50.-51.

⁶³ Isto, str. 56.

⁶⁴ Odorčić, E. "Kultura sjećanja i pamćenja: Salem (Witch City)" URL: <https://hrcak.srce.hr/220116> (26. kolovoza 2021.)

⁶⁵ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 57.-58.

⁶⁶ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 56.-57.

Vješanja su se održala na brdu Gallows Hill⁶⁷, izvan Salema. Dana 19. srpnja 1692. Sarah Good, Rebecca Nurse, Susannah Martin, Elizabeth Howe i Sarah Wildes prevezene do podnožja brda Gallows Hill. Tamo su doživjele uvredljivo ponašanje od gomile i krvnika. Pratila ih je ogromna skupina gledatelja koji su im se rugali i gađali ih stvarima. Dolaskom do podnožja brda bile su prisiljeni doći do vrha, do visećeg stabla. Žene su bile oslabljene izglednjivanjem i bolešću tijekom boravka u zatvoru, a ova posljednja šetnja bila je posebice teška za starije osobe, kao što je Rebecca Nurse. Neki su zapravo bili preslabi za hodanje i molili su za pomoć okupljenih, ali bezuspješno. Nitko nije htio riskirati da bude povezan s vješticom. Jednoj po jednoj je rečeno da stane na drveni sanduk i provuku glavu kroz omču visećeg užeta. Vješanje je bio spor i bolan način da se umre.⁶⁸

Tijekom sljedećeg vala suđenja, George Burroughs, John Proctor, George Jacob, John Willard i Martha Carrier osuđeni su na vješanje.⁶⁹ Dana 9. rujna 1692. osudilo se na vješanje još šest navodnih vještica; među njima su bile Martha Corey, Mary Easty, Alice Parker i Ann Pudeator. Osam dana kasnije Margaret Scott, Wilmot Redd, Samuel Wardwell i Mary Parker također su poslani na Gallows Hill. Dana 10. rujna na sud je doveden 80-godišnji Giles Corey, suprug osuđene vještice Marthe Corey. On odbio suđenje; stoga ga je sud odlučio prisiliti da ga prihvati. Prema zakonu, vlasti su imale pravo gomilati kamenje na tijelo zatvorenika dok on ili ona ne priznaju nadležnost suda. Povjesničari sugeriraju da je Corey morao znati da je njegov slučaj beznadan i stoga je odlučio braniti istinu odbijanjem suđenja. Corey je polako bio pritisnut na smrt tijekom devet dana te je konačno usmrćen 19. rujna.⁷⁰

Kada su 22. rujna 1692. izvršena posljednja pogubljenja vještica u Salemu, službeni broj obješenih ljudi bilo je 19, a jedan je pritisnut na smrt.⁷¹

Ovo su bila zadnja suđenja, a sud Oyer i Terminer ukinut je 29. listopada 1692.

⁶⁷ Gallows Hill u prijevodu znači Brdo vješala.

⁶⁸ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 61.

⁶⁹ Isto, str. 61.-63.

⁷⁰ Isto, str. 64.

⁷¹ Stewart, G., *The Salem witch trials*, str. 66.

Nakon što je zatvorenima koji su čekali suđenje na temelju optužaba za bavljenje vještičarenjem 1693. odobreno pomilovanje, tužitelji i suci nisu pokazali gotovo nikakvo kajanje zbog pogubljenja dvadeset osoba i pritvaranja drugih. Umjesto toga, branili su se da ih je vrag prevario, oslobađajući se tako od bilo kakvog osjećaja krivnje. Porotnici i građani također su uspjeli održati čistu savjest tvrdeći da su na kraju mnoge žrtve priznale svoje "zločine" i da je zajednica Salem, Massachusetts, prevarena od strane vraga. Ipak, očekivali su da će obitelji koje su izgubile svoje voljene i imovinu tijekom suđenja nastaviti sa svojim životima kao da se ništa nije dogodilo. Njihovi pokušaji da vrate društveni položaj i dobiju financijsku naknadu službenim pravnim putevima trajali su nekoliko godina.⁷²

U stoljeću nakon suđenja u Salemu, društvene i političke promjene koje su se događale u američkim kolonijama imale su izravan utjecaj na Novu Englesku. Početkom 18. stoljeća ljudi su se borili za redefiniranje tradicionalnih praznovjerja jer je prosvjetiteljstvo, intelektualni i znanstveni pokret koji je započeo u Europi u 17. stoljeću, uveo racionalniji, obrazloženiji i uređeniji koncept svijeta. Uporište puritanske vjere zamijenilo je takozvano Doba razuma⁷³. Nakon što su u potpunosti prihvatili racionalizam i optimizam prosvjetiteljstva, zagovarali su pojedinca koji je govorio svoje mišljenje. To je bio dramatičan pomak, ta otvorenost koja je koštala ljude života u suđenjima vješticama, sada je postala cijenjena kvaliteta. Dnevnici i drugi zapisi pokazuju da su epizode sumnje i nasilja nad navodnim vješticama postale rjeđe u cijeloj regiji. Ipak, optužbe za vještičarenje postojale su na nekim mjestima čak i u 20. stoljeću.⁷⁴

⁷² Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 69.

⁷³ „Prosvjetiteljstvo“, *Hrvatska enciklopedija*; dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50722> (1. rujna 2021.)

⁷⁴ Saari, P. i Shaw, E., *Witchcraft in America*, str. 75.-77.

6. Zaključak

Do sredine 18. stoljeća sudski progon vještica, koji je započeo 15. stoljeću, a dosegao svoju najintenzivniju točku u završnim godinama 16. stoljeća i početkom 17. stoljeća, konačno je došao kraju. Ipak, lov na vještice nije nestao, već se nastavio u različitim oblicima. Prvo, zajednice su često uzimale pravdu u svoje ruke linčovanjem ili na drugi način progoneći ljude koji su bili optuženi za vještičarenje. Drugo, pravosudna tijela u Europi i Americi provodila su i kazneno progonila marginalne ili disidentske skupine koristeći slične taktike kao one koje su se koristile protiv vještica tijekom velikih progona. Treće, krajem dvadesetog stoljeća Amerika i Britanija procesuirale su brojne osobe zbog sudjelovanja u sotonским ritualima, navodnog zločina koji u mnogočemu podsjeća na zločin vještica u ranom novom vijeku.⁷⁵

Lov na vještice bujao je u okruženju panike i straha i obično bi pravdu izvršavali oni koji tvrde da nastoje zaštititi svoju zajednicu. Međutim, kada se dogodi ovakvo ponašanje, kao u Europi tijekom kasnog srednjeg vijeka i novog vijeka, i Salemu tijekom 17. stoljeća, nevini ljudi postanu krivi, a mučenje je prihvaćeno kao sredstvo zaštite društva od napada zla.

⁷⁵ Levack, B., *The Oxford Handbook of Witchcraft in Early Modern Europe and Colonial America*, str. 189.

7. Bibliografija

1. Ankarloo, Bengt, *Witchcraft and Magic in Europe: the Period of the Witch Trials*, London: Athlone, 2002.
2. Bailey, Michael D., *Historical Dictionary of Witchcraft*, Lanham, Maryland, United States: Scarecrow Press, Inc., 2003.
3. Baker, Emerson W., *A Storm of Witchcraft: the Salem Trials and the American Experience*, Oxford University Press, 2014.
4. Brooks, Rebecca B. „*History of the Salem Witch Trials*“, History of Massachusetts, 2011.
5. Davies, Owen, *The Oxford Illustrated History of Witchcraft and Magic*, Oxford University Press, 2017.
6. Guiley, Rosemary E., *The Encyclopedia of Witches, Witchcraft and Wicca*, 3. izdanje, New York: Checkmark Books, 2008.
7. Levack, Brian P., *The Oxford Handbook of Witchcraft in Early Modern Europe and Colonial America*, Oxford University Press, 2013.
8. Levack, Brian P., *The witch-hunt in early modern Europe*, 3. izdanje, London: Pearson Education, 2006.
9. Macfarlane, Alan, *Witchcraft in Tudor and Stuart England: a Regional and Comparative Study*, 2. izdanje, London: Routledge, 1999.
10. Pavlac, Brian A., *Witch hunts in the western world: persecution and punishment from the inquisition through the Salem trials*, Westport: Greenwood Press, 2009.
11. Roper, Lyndal, *Witch Craze Terror and Fantasy in Baroque Germany*, Yale University Press, 2006.
12. Rosenthal, Bernard, *Salem Story: Reading the Witch Trials of 1692*, Cambridge University Press, 1995.
13. Saari, Peggy i Shaw, Elizabeth, *Witchcraft in America*, SAD: UXL publishing, 2000.

Online izvori:

1. Albigenzi“ *Hrvatska enciklopedija*; dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=142> (20. kolovoza 2021.)
2. Bailey, Michael D., *Origins of the Witch Hunts*, History Publications, 2006., str. 856. URL: https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1059&context=history_publications#:~:text=The%20first%20true%20witch%20hunts,regions%20around%20the%20western%20Alps. (20. kolovoza 2021.)
3. Ben-Yehuda, Nachman *The European Witch Craze of the 14th to 17th Centuries: A Sociologist's Perspective*“ *American Journal of Sociology*, The University of Chicago Press, 1980. vol. 86, br. 1, str. 4. URL: https://www.jstor.org/stable/2778849?seq=1#metadata_info_tab_contents (22. kolovoza 2021.)
4. Čutura, Josip "Nastanak Sjedinjenih Američkih Država" Završni rad, *Sveučilište Jurja Dobrile u Puli*, 2019. URL: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:4198> (22. kolovoza 2021.)
5. „Hereza“, *Hrvatska enciklopedija*; dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25128> (20. kolovoza 2021.)
6. Odorčić, Ema "Kultura sjećanja i pamćenja: Salem (Witch City)" *Pro tempore*, vol., br. 13, 2018., str. 96.-107. URL: <https://hrcak.srce.hr/220116>. (31. kolovoza 2021.)
7. „Prosvjetiteljstvo“, *Hrvatska enciklopedija*; dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50722> (1. rujna 2021)
8. Brooks, Rebecca B. „History of the Salem Witch Trials“, *History of Massachusetts*, 2011. URL: <https://historyofmassachusetts.org/the-salem-witch-trials/> (25. kolovoza 2021.)

8. Sažetak

Ovaj završni rad bavi se tematikom progona vještica na tlu Amerike u novom vijeku, gdje se za primjer uzima Salem, u kojem je preko stotinu ljudi optuženo i dvadeset pogubljeno. Ti događaju ostali su zapamćeni u američkoj povijesti, a i šire, kao jedni od najvećih i najbrutalnijih progona, zbog čega je ostavljen snažan, negativni dojam na rane kolonijaliste. Na početku rada ukratko se opisuje pojam vještice koji se razvio u srednjem vijeku i osobine koje je određuju. Zatim se nastavlja na događaje koji su doveli do progona diljem Europe, s osvrtom na pojedinačne. Potom se, sve do kraja rada, opisuje dolazak kolonista u Ameriku, koji su sa sobom donijeli vjerovanja o vješticama kao zlim bićima i posljedicama koje su imale za život ljudi u Salemu i šire.

9. Summary

The subject of this paper is the persecution of witches on the American soil in the Early Modern period, taking Salem as an example, where over one hundred people were accused and twenty executed. These events are remembered in American history and wider as one of the greatest and most brutal persecutions, because of which it left a strong negative impression on the colonialists. The paper begins with the description of the term witch that has developed in the Middle Ages and the characteristics that determine it. After that, events are described that lead to the persecutions across Europe with reference on individual cases. Finally, paper ends with the arrival of the colonialists to America, who brought with them the belief of witches as evil beings and the consequences it had on the lives of the people in Salem and wider.

Prijevod sažetka s hrvatskog na engleski jezik: Marija Karalić, dipl. pravnik i stalni sudski tumač za engleski jezik